

Södertörns Högskola
Nationalekonomi
Magisteruppsats, 30 HP
VT 2016

Vad betyder institutionerna för utvecklingen av marknadsekonomi i Somalia?

Författare: Geni Ossoble
Handledare: Thomas Marmefelt

Abstract

Statelessness and anarchy for 20 years was the result of the civil war that erupted 1991 in Somalia. As the state collapsed, so did the regulation and control over the market (Jamil, 1997) and certain parts of the economy grew (Little, 2008), but Somalia is one of the poorest countries in the world. According to Austrian theory, a functioning market based on good institutions, such as individual freedom, trust and property rights, leads to economic growth. This essay will examine the significance of institutions for the growth of a market economy in Somalia. More specifically, the trust, property rights, state capacity, the clan system, the civil society and individual and economic freedom, and their significance to the growth of a market economy in Somalia.

The drawn conclusion of this work is that the bad institutions hinder the growth of a market economy in Somalia. The high corruption index is a sign of low trust in the society and the fact that the state in Somalia is ranked as one of the weakest states shows that the weak governance structure cannot guarantee a stable property rights in Somalia. The clan system has a negative effect on the growth of a market economy because it creates instability and insecurity, which leads to decreasing trust and higher transaction costs. The opportunity of development is given by the freedom of the market, without the involvement of the state, and the increased role of the civil society has encouraged cooperation between different individuals in society. The free market and the individual freedom is the basis for the development of the private sector and a market economy in Somalia.

Sammanfattning

I Somalia utbröt 1991 ett inbördeskrig som resulterade i statslöshet och anarki i drygt 20 år. Med statens kollaps försvann statens reglering och kontroll av marknaden (Jamil, 1997) och vissa delar av ekonomin växte (Little, 2008), men Somalia är ett av världens fattigaste länder. Enligt österrikisk teori leder en fungerande marknad som grundas i goda institutioner som t.ex. individuell frihet, tillit och äganderättighet, till välstånd. I detta arbete undersöks institutionernas betydelse för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia. Närmare bestämt undersöks vad tilliten, äganderättigheten, statens kapacitet, klansystemet, civila samhället samt individuella och ekonomiska friheten har för betydelse för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia.

Slutsatsen av undersökningen är att de svaga institutionerna är ett hinder för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia. Den höga korruptions index är ett tecken på låg tillit i samhället och att Somalias stat är rankad som världens svagaste stat visar att den svaga styrande strukturen inte kan garantera en stabil äganderätt i Somalia. Klansystemet är en negativ institution för utvecklingen av en marknadsekonomi eftersom den skapar instabilitet och osäkerhet, som i sin tur leder till mindre tillit och högre transaktionskostnader. Möjlighet till utveckling ges av friheten på marknaden utan statens inblandning och den förstärkta rollen som civila samhället har, som uppmuntrar samarbetet mellan de olika individerna i samhället. Den fria marknaden och den fria individen är en grund för utvecklingen av den privata sektorn och en marknadsekonomi i Somalia.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGSLISTA	5
1 INLEDNING.....	6
1.1 BAKGRUND.....	6
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	7
1.3 METOD	7
1.4 DISPOSITION	8
2 TEORI.....	10
2.1 MARKNADSORDNINGEN	10
2.2 INSTITUTIONER	11
2.3 SAMMANFATTNING AV TEORIN.....	13
3 TIDIGARE FORSKNING	15
3.1 SAMMANFATTNING AV TEORIN.....	18
4 VAL AV RELEVANTA INSTITUTIONER OCH VARIABLER.....	19
4.1 VAL AV RELEVANTA INSTITUTIONER	19
4.2 VAL AV RELEVANTA VARIABLER	21
5 EMPIRI.....	23
5.1 SOMALIAS HISTORIA OCH KOLONIALA ARVET.....	23
5.2 STATEN.....	25
5.3 TILLIT OCH ÄGANDERÄTT	27
5.4 KLANSYSTEMET	28
5.5 CIVILA SAMHÄLLET	30
5.6 INDIVIDUELL OCH EKONOMISK FRIHET	30
5.7 SOMALIAS EKONOMI.....	31
5.7.1 <i>Handel</i>	33
5.7.2 <i>Remittering</i>	34
5.7.3 <i>Media och telekommunikation</i>	34
6 RESULTAT OCH ANALYS.....	35
7 SLUTSATSER.....	41
KÄLLFÖRTECKNING	43

Förkortningslista

BNP	Bruttonationalprodukt
CIA	Central intelligence agency
CPI	Corruption perception index
EFI	Economic freedom index
FDI	Foreign direct investment
FN	Förenta Nationerna
FFP	Fund for peace
HDI	Human development index
UNDP	United nations development program

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I Somalia utbröt 1991 ett inbördeskrig som resulterade i statslöshet och anarki i drygt 20 år. Somalia har det bättre under anarkin, kom (Leeson, 2007) fram i sin undersökning om Somalias ekonomiska utveckling. Little (2008) menar däremot att det är viktigt att inte betrakta Somalias framgång med en alltför ljusbild, men tillägger att under statslösheten, växte vissa delar av ekonomin, som i t.ex. media och telekommunikation, finans service, handel, transport.

Med statens kollaps försvann statens reglering och kontroll av marknaden, marknaden blev fri (Jamil, 1997) och en informell styrning och en informell ekonomi har växt fram (Menkhaus, 2007). Människor har av fri vilja, i en fri marknad utan statlig tvång, nått en positiv utveckling. Hayeks (1982) marknadsordning kan vara en förklaring till begynnelsen av en ekonomiskutveckling i Somalia, men marknaden förblir informell, tillgagnar inte hela samhället och leder inte till välstånd för alla. Etableringen av marknadsordningen når inte till hela samhället.

Somalia har sedan 2012 fått en internationellt erkänd stat. De formella institutionerna med den nya staten kan knappast tillgodose marknadens behov av stabilitet. Den nya regeringen är svag och ifrågasatt.

Vad hindrar då somalierna att förvandla de nya förutsättningarna och möjligheterna till en ekonomisk utveckling och stabilitet för landet? De informella institutioner i samhället, tankegångarna och ärvda uppfattningar, kan vara ett hinder för den positiva informella ekonomin som skapats att växa till välstånd och tillväxt för hela landet. Vi söker svaret i Somalias institutionella förhållanden.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att få förståelse för huruvida institutionerna i Somalia är ett hinder eller en tillgång för ekonomisk utveckling i Somalia. Arbetet strävar efter att förstå institutionernas betydelse för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia.

Arbetet försöker svara på följande fråga: Vilken betydelse har institutionerna för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia?

1.3 Metod

Arbetet använder sig av fallstudie. Somalia har valts som fallstudie för att det befinner sig i den situation som arbetet studerar, alltså är Somalia ett land, där ekonomin sköter sig själv utan statlig inblandning, men formaliseringen av den informella ekonomin hindras.

Marknadsekonomi och den ekonomiska utvecklingen når inte hela samhället.

Att välja undersökningsmetod för datainsamling i en fallstudie som Somalia är väldigt svårt. Detta på grund av att Somalia är ett krigsdrabbat land där statistiska myndigheter lyser med sin frånvaro i många år och möjligheter att tillgå till relevant data för denna undersökning, under den tidsram som är intressant för analys är obefintliga. Dessutom ger inte heller de statistiska siffror som finns en fullständig och djup förklarande bild av den verkligheten som finns.

För att nå undersökningens syfte är det lämpligt att utgå ifrån den österrikiska teorins metodologiska subjektivism och individualismen. Anledningen är att österrikisk metodologisk subjektivism och individualism utgår från individens subjektiva uppfattning och handling, då i samhället och ekonomin är det individen som agerar. Den österrikiska teorin utgår ifrån vad som styr människors handling, dvs. de kulturella, sociala och ekonomiska uppfattningar (Hakelius, 1998). För att förstå institutionernas roll och påverkan måste vi förstå relationen mellan människor, samt individens handling och de kulturella och sociala aspekterna bakom handlingarna. Av den anledningen är det mest lämpligt att detta arbete utgår ifrån österrikisk teori om marknaden och institutioner. Teorierna används för att studera verkligheten och därmed kunna ge förklarande och beskrivande slutsatser för att besvara arbetets fråga.

Undersökningsperioden som är intressant för studien, val av institutioner, variabler och metoden begränsas i praktiken av bristande tillgång till sekundärdata från Somalia. Man ska också komma ihåg att tillförlitligheten av all statistisk data om Somalia kan vara ifrågasatt på grund av landets situation både före kriget, under diktatur, och nutida instabilitet under statslöshet. I kapitel 4 kan man läsa om valet om relevanta institutioner och variabler och vilka år data är tillgänglig.

Valet av vilka institutioner som empirisk studeras och analyseras för att besvara frågan baseras på den österiska teorin, Hayeks (1992) teori om marknadsordning och institutioner och Norths (1993) samt Williamsson (1985) institutionella teori samt tidigare forskning om institutionernas roll i ekonomisk tillväxt och redovisas i tredje avsnittet. Teorierna och tidigare forskning ger också en indikation om vilka faktorer och variabler som är relevanta att använda som indikator av institutionernas effekter på ett lands välbefinnande. Kvantitativ sekundärdata om institutionell kvalitet som CPI och utvecklingsindikatorer som FDI, HDI, BNP per capita tillväxt, individuell och ekonomisk frihets mått, används för att få förståelse av effekten av institutionerna i samhället. Data kommer från officiella internationella statistiska myndigheter som världsbanken, UNDP, Transparency International, CIA World Fact Book (se kapitel tre och fyra för mer detaljerad kunskap om institutioner och variabler).

Somalias historia, koloniala arvet, klientillhörighet och ekonomiskt tillstånd, används som arbetets empiri som består av både kvalitativ och kvantitativ data. Data kommer från tidigare studier om Somalia gjorda av (Leeson, 2007), (Mubarak, 1997), (Menkhaus, 2014), (Njoku, 2013), (Powell et al, 2008) och (Little, 2008) samt United Nations Development Program (UNDP). Arbetet analyseras och slutsats dras med utgångspunkt från teorin och tidigare forskning.

1.4 Disposition

I första kapitlet ges en inledning, där beskrivs bakgrunden till frågeställningen och relevansen. Studiens syfte och metodvalet förklaras också i detta avsnitt.

I uppsatsens andra kapitel ges en redogörelse av de teoretiska resonemangen som ligger till grund för arbetet, teorin om marknadsordningen och institutionerna.

I det tredje kapitlet redovisas relevant tidigare forskning om institutionernas roll i tillväxten.

Fjärde kapitlet innehåller framförande av vilka institutioner, och variabler som är relevanta för att studera institutionernas betydelse för ekonomin.

I det femte kapitlet presenteras empirin. Där presenteras Somalias bakgrundshistoria, det institutionella tillståndet, om Somalias ekonomiska utveckling, både under statslösheten och tidigare.

Det sjätte kapitlet innehåller en presentation av resultatet och analys. Uppsatsen avslutas med en presentation av slutsatser.

2 Teori

Samhället börjar med individen och dennes handlingar och nationalekonomin studerar mänskligt aktivitet. Det blir ett naturligt val för detta arbete att utgå ifrån den österrikiska teorin som beaktar människan och mänsklig interaktion som utgångspunkten för ekonomisk undersökning och lägger vikten vid individens förståelse och tolkning i sitt samspel med andra (Hakelius, 1995).

I denna teoretiska del går vi igenom den österrikiska teorin, Hayeks (1982) teori om marknadsordning och institutioner och Williamson (1985), samt Norths (1993) institutionella teori. Individen och den subjektiva uppfattningen är grund för marknaden (Hakelius, 1995).

2.1 Marknadsordningen

Marknadsordningen eller den spontana ordningen är enligt Hayek (1982), ett resultat av människors interagerande handlingar, för att nå sina egna mål, inom ramen för lagar för egendom och kontrakt. Den utvidgade marknadsordningen är ett resultat av människors agerande inte formgivning och dess aktivitet styrs inte av syften, parterna behöver inte komma överens om syften utan marknaden förenar olika ändamål. Individen tjänar sina egna syften samtidigt som denne omedvetet uppfyller andras mål, det innebär skapandet av marknadsordningen. En fungerande marknadsprocess ger möjlighet att hitta effektiva vägar mot högre välstånd.

Den österrikiska skolan ser marknaden som dynamisk, den förändras ständigt och i den processen är prismekanismen viktig. Då den ger information från individer på marknaden till producenterna och talar om vad som ska produceras. Priset förändras efter individernas efterfråga på marknaden. Konkurrensen är en förutsättning att priset ger en effektiv information (Hakelius, 1995).

Enligt Hayek (1945 [1948]) är kunskap nödvändigt för den ekonomiska utvecklingen, men fullkomlig information förkommer inte eftersom individer knappast kan känna till samtliga alternativ och ha all nödvändig information till sitt förfogande. Kunskap existerar utspridd, tyst och ägd av olika individer och i marknadsordningen är användningen av den fragmenterade kunskapen möjlig genom förväntningar och trial-and-error process. Prisets

funktion är att kommunicera information och den fragmenterade lokala kunskapen gör prismetanismen central för samordning av ekonomiska aktiviteter, vilket är grundläggande för marknadsekonomi.

Det är inte möjligt för en stat att styra ett samhälle eftersom kunskap är sprid och ägs av olika individer, det är omöjligt att samla all kunskap och förutsäga mänsklig handling. En grund för marknaden är att det råder frihet. När det inte råder fri konkurrens och staten blandas i marknaden uppstår negativ externalitet som t.ex. räntesökande aktiviteter. Räntesökande skapas när vinster erhålls genom improduktiva verksamheter på grund av bristande äganderättigheter och svaga lagstiftning som ger privilegier till vissa (Hakelius, 1995). Marknader utvecklas olika beroende på deras kulturella resurser. Varje samhälle har kulturella fördelar, det är viktigt att identifiera vilka delar av en kultur som bidrar till ekonomiskt välstånd (Chamlee-Wright, 1997).

2.2 Institutioner

Institutionerna är spontana ordningar eftersom de är regler som uppkommer själva och som individer följer. Institutioner definieras som redskap som behövs för att forma lämpliga förväntningar om andras beteenden och sätt att tänka, för att fatta de rätta besluten för en fungerande marknad (Hayek, 1982). North (1990) definierar institutioner som ”rules of the game” spelregler och restriktioner som anger formerna för hur individer i samhället samarbetar med varandra. Institutionernas funktion blir att sänka osäkerheten. Därför är de en viktig faktor under tiden transaktioner mellan de olika individerna förekommer och det är därför institutioner kan ses som avgörande för den ekonomiska utvecklingen. Williamson (1985) definierar institutioner som styrningsstruktur för att hantera transaktioner, de spelregler som minimerar transaktionskostnaderna som är kostnader i samband med ekonomiska utbyten.

Institutioner är uppdelade i formella och informella institutioner. Informella institutioner är socialt förankrade, förändras väldigt långsamt och har ett stadigt grepp om hur ett samhälle bedriver sig. Informella institutioner utgörs av beteendenormer, traditoner, sedvänjor som ingår i kulturarvet i ett samhälle och de är starkt påverkade av religionen (Williamsson, 2000). Normer bestämmer t.ex. vilken inställning som råder gentemot, risk, utbildning och samarbete, människor förstår varandra och samarbetar genom att följa ett beteendemönster

förankrad i våra traditioner (Hayek, 1982). De formella institutionerna utgörs av lagar och regler som gör det lättare för marknadsaktörer att interagera med varandra och skapar förtroende till andra något som minskar transaktionskostnaderna till förmån för bättre ekonomisk utveckling.

De viktigaste institutionerna för marknadsekonomin är äganderätten, konkurrens och respekten för avtal (North, 1993). Människor har förmågan att forma, acceptera och följa regler och normer, vilket skapar en följd av institutioner såsom myndigheter, privategendom och politisk makt (Hayek, 1982). Goda institutioner i form av lagar och regler ökar tillväxten (North, 1993).

Williamsson (2000) beskriver den institutionella miljön och styrningsstruktur som viktiga i institutionell analys. Den institutionella miljön som är alla formella och informella regler och de styrningsstrukturer som definierar ramverket för de transaktioner som äger rum inom den institutionella miljön. Det är viktigt att överväga komplementariteten mellan formella och informella institutioner och deras genomförandemekanismer för att utvärdera institutionernas effekt på ekonomin.

För att institutioner ska fungera måste de, enligt (Chamlee-Wright, 1997), stödjas av kulturella normer. De institutioner som är nödvändiga för ekonomisk utveckling uppstår ur ett kulturellt sammanhang. De ekonomiska besluten tas i ett institutionellt sammanhang och den kulturella och institutionella naturen i ett samhälle är avgörande för hur individen utnyttjar de ekonomiska möjligheterna och tar initiativ. Det finns en skillnad mellan lag som uppkommer spontant och lagstiftning och det finns en risk för en negativ konsekvens när man försöker ändra lagar genom lagstiftning, därför är det viktigt att ta hänsyn till kulturen och traditionen dessa lagar bygger på (Hakelius, 1995).

Sociala nätverk och informella institutioner är en del av kulturen, såsom klansystem är en informell institution som är en del av ett samhälles kultur. Klangruppen uppfattar ambition och nya idéer som en form av uppror och fientligheten till externa kontakter och till privat ägande, begränsar den ekonomiska rörligheten menar (Bauer, 2000). Han menar också att attityder som att människor accepterar sina livsöden och har förpliktelser gentemot den utbredda familjen är skadliga attityder som orsakar passivitet och samtidigt hämmar kreativiteten.

Starka informella strukturer utvecklas i statslösa samhällen utan formella regler. Dessa informella institutioner intar rollen som formella institutioner och kultur och tradition kommer att påverka ekonomiska och politiska besluten. Samtidigt har dessa samhällen svårt att utveckla effektiva tillsynsmöjligheter för kontrakt, något som kan förklara att ekonomiska utvecklingen avstannar (ibid).

Normer, värderingar och tolkningar avser subjektiva dispositioner hos individer som överförs från generation till generation, och som är viktiga för att förstå de val personer och grupper tar i förhållande till samarbete, för att ett effektivt samarbete skall fortsätta anpassas beteenden och tillit skapas. Putnam (1993) menar individernas deltagande i nätverk skapar förtroende, man samarbetar med andra människor för man har förtroendet att de kommer att samarbeta. Historisk tradition av nätverkande och medborgligt samarbete i ett samhälle resulterar i en ökning av social tillit, högre tillväxt och mindre korruption. (Putnam, 2000) menar också att de nätverk som består av människor av samma bakgrund, förstärker den homogena sammanslutningen och exkluderar andra identiteter andra från samarbetet medan nätverk som består av olika individer från olika delar av ett samhälle, är samarbetsvänlig, bygger en bro i samhället och inkluderar alla. Det historiska arvet av institutioner som påverkar nuvarande institutioner är en fråga om spårbundenhet, (North, 2005). Han menar att om ett samhälle som genomgår en förändring och förväntningen är de tar efter framgångsrika exempel som fungerat, finns det risk att de faller tillbaka till gamla institutioner och inte ta till sig de nya förändringarna även om de nya skulle leda till högre tillväxt.

För att ett fritt samhälle ska kunna fungera krävs det just fritt framväxta institutioner (North, 1993). När samhällets individer upptäcker nya vägar av utveckling, förändras institutionerna (North, 2005). Människans fantasi blomstrar när det ekonomiska systemet ger individen friheten att använda sin talang och när politiska begränsningar inte hindrar engagemang i handlingar som leder till högre välstånd, (Simon, 1996).

2.3 Sammanfattning av teorin

Marknadsordningen skapas av individernas fria vilja att tjäna sina egna syften och marknadsordningen är den enda vägen att nå välstånd. Friheten är grundläggande för människan att vara kreativ och agera utifrån sina subjektiva uppfattningar. Frihet på

marknaden innebär korrekt prisinformation och fullständigt konkurrens för att marknadsprocessen kan leda till högre välstånd. Staten ska icke lägga sig i för att inte störa marknads spontana ordning och för att undvika negativa externalitet. Marknader utvecklas olika beroende på deras kulturella resurser. Varje samhälle har kulturella fördelar som bidrar till ekonomiskt välstånd.

Institutionerna är reglerna och lagarna som styr marknaden och de avgör hur individerna utnyttjar de ekonomiska möjligheterna. Institutioner är redskap som behövs för att forma lämpliga förväntningar om andras beteenden och sätt att tänka, för att fatta de rätta besluten för en fungerande marknad. Institutioner är spontan ordning, de påverkas av kulturen och det historiska arvet och genom dem förmedlas kunskaper. De gemensamma normerna skapar tillit och samarbete. Goda institutioner, som t.ex. stabil äganderätt, leder till högre välstånd. Sociala nätverk och informella institutioner är en del av kulturen. Klansystem är en informell institution som leder till ekonomisk stagnation.

3 Tidigare forskning

Att ett lands institutioner påverkar den ekonomiska utvecklingen har många forskare kommit fram till. Skillnader ligger i vilka mått som man mäter den ekonomiska utvecklingen och vad som används för att definiera institutionell kvalitet.

Keefer och Knack (1997) menar att svaga institutioner är anledningen till varför utvecklingsländernas ekonomi inte växer lika mycket som utvecklade länder. Beroende på institutionernas kvalitet utvecklas ländernas ekonomi olika. I de länder där äganderätten och politiken är opålitliga, kommer inte företagen och entreprenörer att satsa på ny teknik för att öka vinster och utländska direktinvesteringar är låga. För att fattiga länder ska hinna ikapp rika länder krävs att de drar nytta av teknologier utvecklade i rika länder som t.ex. telekommunikation som kräver dyra investeringar i kapital, något som inte sker om inte äganderätten är stabilt. Ett annat sätt för fattiga länder att halka efter ekonomiskt, är att dåliga institutioner tillåter att ineffektiva entreprenörer överlever genom oekonomiska metoder som t.ex. politiska kontakter.

Knack och Keefer (1995) i sin undersökning om sambandet mellan institutioner och tillväxt fann de att det finns ett starkt positivt samband mellan stabila äganderätten och tillväxt. Stabila äganderätten ökar både investeringsstorlek och hur effektiv produktions faktorer är allokerade

Zak och Knack (2001) kom fram till att tillit påverkar investering och tillväxt positivt genom att minska osäkerheten och sänka transaktionskostnaderna och den är beroende av de sociala, ekonomiska och institutionella miljön som transaktionerna förekommer. Tiden och kostnaden man lägger på att undersöka och fastställa de aktörer man interagerar på marknaden är tid och pengar som tas ifrån produktionen och därmed effektiviteten, mindre avkastning minskar investerings incitament. Det innebär att samhällen med hög tillit visar också högre investeringstakt och högre tillväxt. De finner också att samhällen med låg tillit kan fastna i fattigdomsfällan på grund av svaga formella och informella institutioner som inte straffar förekomsten av oegentligheter. Zak och Knack (2001) menar att tillit skapas av formella och informella institutioner. De menar också att tillit i sin tur påverkas och varierar i relation till befolkningshomogenitet, utbildning och rättstaten. Tillit är högre ju mer befolkningen är homogena i termer av inkomstjämlighet, etnisk och språkligt likhet. Då ökar också

investeringen och tillväxten. När det gäller rättsstaten använder de bl.a. äganderättsindex och korruptionsmått på att värdera kvalitet på formella institutioner och finner ett positivt samband mellan dessa och tillit. De finner också ett positivt samband mellan utbildning och tillit. Deras kausala samband går från tillit till tillväxt.

Sønderskov och Dinesen (2015) finner ett starkt bevis att tilliten till statliga institutioner påverkar sociala tilliten men bevis för den omvända relationen är begränsad. De menar också till skillnad från de som tycker att tilliten är djupt rotad och svårförändligt att tilliten förändras över tid och erfarenhet från statliga institutioner kan påverka sociala tilliten. Detta innebär att man kan bekämpa korruption så att människor inte förlorar tilliten till institutioner och till andra människor.

Bo Rothstein och Dietlind (2008) ifrågasätter det kausala sambandet i Putnams (1993) teori, om att det är deltagandet i frivilliga organisationer som skapar tillit. Dessutom menar de att deltagandet i alla nätverk inte skapar tillit till andra människor och att alla nätverk inte är av godo. De menar istället att det är de statliga institutionerna som skapar tillit mellan individerna i samhället. Om människor har förtroende för statliga institutionerna så ökar även tilliten mellan individerna.

Enligt Knack och Keefer (1997) är tilliten högre där inkomsten är högre och mer jämlik samt där institutionerna är goda och befolkningen är etnisk homogena och har hög utbildningsnivå. Samhällen som karakteriseras av hög grad av tillit är oberoende av formella institutioner för att teckna avtal. Där formella finans och banksystem inte finns eller fungerar dåligt kan informella kreditmarknader som bygger på stark tillit mellan individerna underlätta investering.

Keefer och Knack (2003) kommer fram till att graden av tillit och trovärdighet skiljer sig markant mellan olika länder och de har en signifikant påverkan på ekonomiska resultat och utveckling. Individernas tillit är viktigt i samhället, tillit krävs mellan långivare och låntagare för att kunna investera. Dessutom styrkan av sociala normer som ligger till grund för tillit och trovärdighet varierar stort med viktiga konsekvenser för statens effektivitet, inkomstillväxt och utvecklings resultat. I samhällen där majoriteten delar trovärdiga beteenden i sina ageranden anstränger sig inte individerna att skydda sig från att bli utnyttjad i ekonomiska

transaktioner. De menar också att social heterogenitet hindrar utvecklingen av tilliten och medborglig samarbete.

Chamlee-Wright (1997) argumenterar att den österiskiska teorin sammanför kultur och ekonomisk utveckling genom subjektivistisk syn som erkänner att kulturen formar hur individen uppfattar marknaden och de beslut denne tar. Hon menar att för att institutioner ska fungera och verka för ekonomisk utveckling måste de stödjas av kulturella normer och lågt förtroende i samhället påverkar ekonomisk utveckling negativt. Institutioner som främjar utvecklingen varierar från land till land beroende på den kulturella kontexten de utvecklades i och det som funkar i ett land behöver inte göra det i ett annat land.

Acemoglu, Johnson och Robinson (2001) har studerat det koloniala arvet och dess historiska påverkan på institutionerna i de postkoloniala staterna. De menar att skillnader i kolonistörernas politiska strategier och tillhörande institutioner i de olika kolonierna påverkar dagens institutioner och ekonomi i de forna kolonierna. De europeiska kolonistörernas möjlighet till bosättning i dessa områden styrde valet av styrningsstrategi och institutioner i kolonierna. Där dödlighetsgraden var hög för dem installerade de auktoritära och diktatoriska stater med utvinningsinstitutioner för att få ut resurser och erhålla höga vinster. På de områden där kolonistörernas dödlighetsgrad var låg, bosatte de sig och implementerade ekonomiska institutioner för att skydda egna intressen och egendomsrätt. De installerade institutionerna var ämnade att få ut ekonomiska vinster från dessa kolonier till de europeiska kolonierna. Kaplan (2009) menar att dessa inte bidrog till utvecklingen i dessa områden utan samhällen i dessa områden blev påtvingade formella institutioner som var främmande för dem. Dessa påtvingade formella institutioner som inte stöddes av de informella institutioner i samhällen väckte individerna motstånd till kolonialmakten och dess indirekta styre som tjänade sina egna syften istället för samhällets. De koloniala makterna använde indirekt styre, och delegerade makt till en liten grupp som senare tog vid makten efter kolonialismen och fortsatte med utvinnande institutioner.

Bauer (1969) menar däremot att utveckling i utvecklingsländerna initierades av kolonistörerna genom att komma med finansiella och mänskliga resurser som inte fanns tidigare samt medförde förändring av attityder, motivation, tro och övertygelse samt institutioner.

3.1 Sammanfattning av teorin

Ett lands ekonomiska utveckling är beroende av institutionernas kvalitet. Individernas tillit är viktigt i samhället, tillit krävs mellan långgivare och låntagare för att kunna investera.

Dessutom styrkan av sociala normen som ligger till grund för tillit och trovärdighet varierar stort med viktiga konsekvenser för statens effektivitet, inkomstillväxt och utvecklings resultat.

Tillit och stabil äganderätt har signifikant påverkan på ekonomisk utveckling genom sänkta transaktionskostnader och ökad incitament till investering och produktivitet. Den är beroende av de sociala, ekonomiska och institutionella miljön som transaktionerna förekommer.

Tillit skapas av formella och informella institutionen, samhällen med låg tillit kan fastna i fattigdomsfällan på grund av svaga formella och informella institutioner som inte straffar förekomsten av oegentligheter. Tillit påverkas av befolkningshomogenitet, utbildning och rättstat. Tilliten till statliga institutioner påverkar den sociala tilliten. Om människor har förtroende för statliga institutionerna så ökar även tilliten mellan individerna. En del forskare anser att tillit förändras över tiden.

För att institutioner ska fungera måste de stödjas av kulturella normer. Institutioner som främjar utvecklingen varierar från land till land beroende på den kulturella kontexten de utvecklades i och det som funkar i ett land behöver inte göra det i ett annat land.

De koloniala institutionernas arv påverkar dagens postkoloniala staters institutioner. De påtvingade koloniala institutioner som inte accepterades av de informella institutionerna i kolonierna skapade ett motstånd till formellt styre.

4 Val av relevanta institutioner och variabler

4.1 Val av relevanta institutioner

Utifrån genomgången av teorierna och tidigare forskning, är de relevanta institutionerna som studeras i detta arbete följande: tilliten, äganderätten, staten, klansystemet, civila samhället, samt individuella och ekonomiska friheten.

Tillit är att lita på andra människor, det kan vara de man känner och de som man inte känner samt att lita på institutioner i samhället. Putnam (1993) menar att tilliten är grundläggande för ett samhälle, den underlättar samarbete med andra för att nå sina mål. Bristande tillit hindrar samarbete och orsakar korruption som har negativ effekt på ekonomi. Tillit ger lägre transaktionskostnader, ökar investeringsincitament och därmed högre tillväxt.

Transaktionskostnader är de kostnader som uppstår vid ett ekonomiskt utbyte. De uttrycker osäkerhet och storleken på denna kostnad beror på hur stor är sannolikheten att det ena partnern kommer att bryta ett avtal. Tilliten påverkas av bl.a. utbildningsnivå, befolkningsheterogenitet och rättsstatens kvalitet (Zak och Knack, 2001). Den påverkas också av ett samhälles kultur (Chamlee-Wright, 1997).

Äganderätten är en formell institution som är en viktig grund för marknaden och den bygger på normer utifrån kulturell förståelse. Den ger rätten till ägande, skyddar egendom och avtal. Den stimulerar och påverkar individens vilja att investera eftersom man vet att man har rätt till avkastningen till det man investerar och producerar och ökad investering ökar tillväxten. Stabil äganderätt skapar tillit till formella institutioner och ostabila äganderätt är en orsak till stagnation i utvecklingsländerna (North, 1993). När äganderätten och politiken är opålitliga, blir utländska direktinvesteringar låga. För att fattiga länder ska hinna ikapp rika länder behövs en stabil äganderätt som gör det möjligt investeringar i dyra utvecklade teknologier som telekommunikation (Keefer and Knack, 1997).

Statens roll är att skydda individens rättigheter och frihet och förbjuda allt som inskränker dessa rättigheter. Statens uppgifter som kan påverka tillväxten positivt är bl.a. tillhandhållandet av rättsliga strukturer för att lösa tvister, skydda äganderätten, tilldelning av medel för investering i infrastruktur och humankapital samt försvaret av externa hot, men de tillägger också att det finns undersökningar som visar att privata aktörer kan effektivt klara av statens uppgifter (Gwartney, Holcombe and Lawson, 1998).

Civila samhället är avgörande för demokratin. Putnams (1993) slutsats i sitt arbete, om det italienska samhällets demokratiska process var, ju mer medborgarna i samhället är organiserade i olika frivilliga nätverk desto mer ökar tilliten till varandra och man samarbetar med andra och har förtroende att andra samarbetar. Det leder till ökat deltagande och förtroende även för det politiska och sociala i samhället, något som leder till bättre demokrati. Civilsamhället organiserar och tillgodser medborgarnas olika behov utan statlig bestämmelse. Varshney (2001) menar att hur civila samhället är organiserat påverkar om det civila samhällets effekter blir negativa eller positiva. Ett samhälle bestående av olika etnicitet kan ett civilsamhälle organiserad bestående av olika etniska grupper leda till samarbete och konfliktlösande under kristider. Däremot ett civilt samhälle bestående en etnisk grupp där kontakten med andra etniska grupper är svårt, tillit skapas inom den etniska gruppen och det leder till att motsättningar och konflikter.

Klan definieras som en social grupp genom släktskap. Klansystem är en informell institution som leder till ekonomisk stagnation, Bauer (2000) menar att klangruppen begränsar ekonomisk rörlighet, innovativa idéer, externa kontakter och privat ägande, men institutioner som främjar utvecklingen varierar från land till land beroende på den kulturella kontexten de utvecklades i och det som funkar i ett land behöver inte göra i ett annat land. För att institutioner ska fungera måste de stödjas av kulturella normer. Att det finns nätverk av grupper som är homogena menar Putnam (2000) skapar tillit och samarbete inom grupper men det negativa med ett sådant nätverk är att det exkluderar andra och skapar misstro mot andra utanför egen nätverk eller sociala grupp.

Individuella och ekonomiska frihet. Hayek (1983) menar att friheten är en grundläggande princip för en människa och det medför även ansvaret för sitt liv. Friheten ger individen möjlighet att utnyttja sina kunskaper i högsta möjliga grad för att nå sina egna mål. Frihet innebär att inte tvingas till lydnad med hot samt att alla är lika inför lagen. Han menar också att friheten inte fungerar utan de moraliska reglerna som är viktiga för människors samvaro, individens värderingar som denne följer måste respekteras. Därför kan en totalitär stat inte funka med frihet eftersom denne förbjuder oliktankandet och tvingar individerna att följa enda tillåtna värdering för att nå ett enda uppsatt mål. För att bli av med gamla normer och principer, när ett samhälle genomgår en förändring, är det viktigt att komma överens om nya

principer utan att för den delen försöka göra om hela samhället. Den spontana ordningen på marknader kräver frihet.

Ekonomisk frihet är ett begrepp som innebär möjligheten för individer och företag att arbeta med ekonomisk aktivitet. Grunden för ekonomisk frihet enligt Gwartney and Lawson (2002) är möjligheten att av egen fria val ha ekonomisk utbyte med andra, under fri konkurrens och med skydd av individens frihet och dennes egendom. Ju mindre staten lägger sig i ekonomiska aktiviteter på marknaden desto mer ekonomisk frihet har de ekonomiska aktörerna på marknaden och det påverkar deras motivation och de ekonomiska beslut de fattar. Det är inte lätt att mäta frihet men EFI är ekonomisk frihets index av Gwartney och Lawson (2002) som används som mått för ekonomisk frihet men det finns inte EFI data för Somalia.

Det finns ett positivt samband mellan tillväxt och ekonomisk frihet, även om resultaten om signifikansen och kausaliteten skiljer mellan olika undersökningar. Kausaliteten är oklar menar Berggren (2003) som hänvisar till en del studier som undersökt detta samband och kontrollerat även för andra variabler än ekonomisk frihet som orsakar tillväxt. Han menar också att det har visat sig att vissa komponenter av indexet som t.ex. friheten att välja andra valutor har ett starkare samband med tillväxt. Data för Somalias frihetsrapport från Freedom house finns för åren 1999-2015. Frihet i Somalia kan mätas också i människors rörelsefrihet över gränsen, antal radio och Tv-stationer och mängden av privata företag.

4.2 Val av relevanta variabler

Teorierna och tidigare forskning ger också en indikation om vilka variabler som är relevanta att använda som indikator för att förstå institutionernas betydelse för marknaden och ett lands välstånd. Följande variabler studeras i arbetet: Corruption perception index (CPI), BNP per capita tillväxttakten, Human development index (HDI), Foreign direct investment (FDI).

Corruption perception index (CPI) är ett index som avspeglar rådande normer i ett land. Den används som korruptionsmått. Den är från Transparency International. CPI mäter ett lands invånares uppfattning om hur stor korruption som finns i deras land. Ett samhälles uppfattning om korruptionen ger en bild av institutionernas kvalitet då låg grad av tillit innebär hög grad av korruption. När individerna i samhället saknar förtroende i de formella institutionerna ökar

korruptionen. Kritiken till CPI är att den subjektiva uppfattningen av korruption kan påverkas av annat än korruption, som t.ex. politiska instabilitet och ekonomiska förhållandet i ett land. Korruption anses hindra ekonomisk utveckling. CPI har en siffra mellan 100 som anses vara ingen korruption alls och 0 som innebär hög grad av korruption. Dessa värden gäller för 2012-2014. För tidigare år är värdet för CPI mellan 1-10 . Ett lågt värde är ett tecken på mutor, dåligt fungerande statliga institutioner och att korruption undkommer straff. Data är åren mellan 2005-2014

BNP per capita tillväxtakten. Ekonomisk tillväxt beskriver ökningen av ett lands produktion av varor och tjänster under en period (BNP) och den används som mått för ett lands levnadsstandard och välstånd. Brutto national produkt per capita tillväxttakt är mått för ökningen av värdet av alla varor och tjänster producerat av ett samhälle under en period dividerad med antal invånare i landet. Österrikisk teori ser hög tillväxt som ett tecken för en fungerande marknadsprocess, marknaden förenar många olika mål, den kan inte ha ett enda mål för alla ekonomiska interaktioner, men när trots begränsade resurser, ledet marknadsprocesser till att fler lyckas nå mål, ökar välstånd och tillväxt. (Hakelius, 1995). En fungerande marknadsprocess beror på fungerande institutioner. Slutsatsen är att goda institutionella kvalitet vittnar om högtillväxt och ekonomisk utveckling. Data är från världsbanken och det finns enbart för åren från självständigheten till före kriget i Somalia, (1961-1990). För att mäta välstånd och levnadsstandard efter kriget i Somalia används HDI index.

Human development index (HDI) är ett alternativmått för välstånd eftersom den inkluderar andra indikatorer än BNP, som ger en bättre bild av ett lands ekonomiska förhållanden som förväntad livslängd, utbildningsnivå, fattigdom. Den ges ett värde mellan 0 och 1, där 0 är lägsta nivå och 1 är högsta nivå av välstånd. Den tas med i den årliga rapporten av Human Development Rapport från FN. Data finns för åren 1990, 1998, 2001 och 2010.

Foreign direct investment (FDI), utländska direkt investering är en variabel som visar hur stor ett lands utländska investeringar är. FDI ökar ett lands investeringar. Ett land institutionella förhållanden påverkar investeringarna. Ett högre FDI tyder på institutionell förbättring. Data är över femårsperiod mellan åren 1986-1990 som visar FDI utvecklingen före kriget och mellan åren 2009-2013 efter kriget.

5 Empiri

5.1 Somalias historia och koloniala arvet

Somalia blev 1897 uppdelat mellan de koloniala makterna, Storbritannien, Frankrike och Italien. Somalia uppdelades i fem delar. De europeiska makterna hade olika planer att överta mark. Storbritannien ville ta över den norra delen av Somalia p.g.a. dess strategiska placering i förhållande till Aden i Yemen och för att skydda sin koloni i India. I syfte att förstärka bandet mellan Franska Indokina ville Frankrike ha en station längst Röda Havet. Italienarna säkrade Banaadirkusten och försökte även överta Etiopien, speciellt Ogaden.

Britterna regerade över norra Somalia från Indien genom att använda indirekt styre, detta ledde till att den traditionella klanstrukturen och dess ledare fick ny makt och jobbade för kolonistörerna och var inte längre ansvarig för folket (Njoku, 2013).

Den italienska kolonin, som inte var lika starka som britterna hade ekonomiska och politiska syften och hade aggressiva och sluga metoder samtidigt som de undvek konflikter. De ville emigrera sina fattiga medborgare till kolonin och hitta en marknad för sina produkter och aggressivt var delaktig i lokala marknader (Njoku, 2013).

Det fanns redan på 1900-talet en politisk- religiös rörelse mot kolonialismen som fick med sig olika klaner för att kämpa mot brittiska och italienska kolonier. 1901 började beväpnade konflikter mellan kolonistörerna och den somaliska motståndsgrupp, Dervish, kampen pågick i 20 år (Hess, 1964).

De började blåsa frihetsvindar även om det var olagligt att politiskt samlas. Mellan 1941-1949 hade Storbritannien kontroll över hela Somalia förutom Djibouti, f.d. franska Somaliland. Denna period av enighet stärktes den somaliska identiteten. Det bildades flera partier som ville ha ett självständigt Somalia.

FN:s generalförsamling röstade om att södra Somalia skulle placeras under italienskt styre och nordvästra Somalia under Storbritanniens styre. FN förberedde Somalia inför självständighet. Det bildades ett lokalt råd, som skulle agera som lagstiftande organ i Somalia. Den bestod av 35 ledamöter, där de flesta kom från största partierna. 1956 hölls första valet i

italienska Somaliland för en ny lagstiftande församling med 70 platser, som skulle ersätta den förra lokala rådet.

Norra och södra Somalia blev självständiga och det bildades en koalitionsregering 1 juli 1960. Regeringen bestod av medlemmar från olika partier från olika klaner från både norr och söder. Trots detta, skapade klansystemet sprickor som orsakade integrationsproblem. Integrationen blev regeringens primära problem att lösa. Norra och södra Somalia hade separata system, juridiskt, utbildningsmässigt och monetärt, beroende på att de hade olika koloniserare. Den första somaliska banken startades 1971 av militärregimen och somaliska budgeten blev för första gången centraliserad. Tidigare hade norra och södra Somalia två olika budgetar och penningssystem (Njoku, 2013).

Vad kolonialismen lämnade efter sig var, nya koloniala lagar och regler, institutioner, ideologier, nya konsumtionsvanor som var främmande för kulturen i Somalia (Njoku, 2013). Forskarna menar att de inhemska institutioner med en politisk decentraliserad traditionellt system var främmande och gick inte ihop med de brittiska och italienska koloniala institutioner som somalierna påtvingades på (Njoku, 2013).

Perioden 1962-64 präglades av klanrivalitet. Samtliga klaner sökte stöd från sina klanmedlemmar. Den 21 oktober 1969 genomförde den somaliska militären en statskupp och tog över makten. De anammade en marxistisk socialistisk ideologi, upphävde konstitutionen och upplöste alla politiska partier. En centralplanering tillämpas och befolkningen tvingas följa regeringens planer. De som var emot, i både städerna och även nomadfolket på landsbygden, slaktades, arresterades, torterades, hotades och utsattes för begränsningar av rörelse och yttrandefrihet (Leeson, 2007). De introducerade även nationell säkerhetsdomstol vars syfte var att övervaka motståndsrörelser. Regimen använde klansystemet för att söndra och härska över befolkningen samt för att utvinna resurser till sina egna. Presidenten hade i princip den verkställande och lagstiftande makten.

Somalias strategiska läge gjorde landet intressant för utländska aktörer under det kalla kriget, och Somalia drog till sig så höga summor av bistånd att landet jämfördes som slottsand som sedan kollapsade i slutet av 1980 talet i slutet av kalla kriget, då biståndet minskade.

Det misslyckade politiska systemet och ekonomin väckte missnöje och tillslut avsattes diktaturen och inbördeskriget började år 1991.

När de formella juridiska institutionerna kollapsade gick samhället tillbaka till de gamla traditionella lagarna som nu var påverkade av kolonialismen, diktaturen och religionen. Erfarenhet av diktatur har fått fäste. Menkhaus (2014) menar att dynamiken, från 1980-talet från militärregeringen, har skapat en subkultur av en elit av politiker som är straffria, korrupta och förskingrar. Ett beteende som har blivit en norm bland konkurrerande politiker.

Utbildningen i Somalia vid självständigheten var väldigt dåligt. Brittiska och italienska kolonier misslyckades att ge somalier utvecklingsmöjligheter i t.ex. utbildning. 1941 fanns bara 13 grundskolor i södra Somalia och 1960 var de 135 där 50 % av eleverna hoppade av skolan på grund av sina nomadliv. Första gymnasieskolan öppnades 1950 och juridik institutet skapades 1954 och blev universitet 1960. Framtill 1960 utexaminerades 58 av 336 studenter från universitet (Njoku, 2013). Det var svårt för det lilla skara av utbildade under kolonialismen som tog makten, att leda en ny demokrati. En av de positiva insatserna som regimen som tog makten 1969 var att satsa på läs och skrivkunnigheten, som ökade till att 76 % av populationen kunde läsa och skriva. Under statslösheten ökade grundskolorna markant från 600 till 1 172 även (UNDP, 2001).

5.2 Staten

I de dryga 20 år som Somalia har varit utan en stat har många försök gjorts för att återuppliva en formell stat i Somalia utan framgång tills år 2012, då Somalia har fått en internationellt erkänd stat. Den nya staten är en federal stat som bygger på klansystem, hotas av extrem religiösa grupper, den skyddas av FN:s trupper. Den har inte makten att återställa rättssäkerheten och anklagas redan för korruption.

För många somalier är staten ett medel för trakassering och oinskränkt makt för de som styrande för att berika sig själva och utvinna resten av befolkningen (Somalia Human Development Report, 2012) och av den erfarenheten är tilliten till en central stat väldigt minimal. Erfarenheten från en förtryckande stat är en av orsakerna som driver inhemska konflikter i Somalia (Världsbanken, 2004). Somaliska statens repressiva karaktär har lämnat ett arv av djup misstro bland somalier mot staten som en institution. Vissa medborgargrupper, media och lokala aktörer fruktar obefogade inskränkningar i sin verksamhet av en återupplivad stat. Av erfarenhet betyder staten för affärsmän som har haft framgångar under

statslöshet en alltför stor risk av höga skatter, korrupktion, expropriation och nationalisering (Menkhaus, 2006/2007).

En korrupt stat och statlig kontrollerade industrier i Somalia skapade ineffektivitet, då deras kapacitetsutnyttjande var litet (Mubarak, 1997). De hade höga produktionskostnader kostnader. Staten kontrollerade det mesta av handeln, införde restriktioner i import/export och valutahandel (Little, 2003). Staten använde mindre än 1 % av BNP på ekonomiska och sociala aktiviteter (Mubarak, 1997). 1987 var 70 % av statens budget bistånd. Det enda produktion som skedde då var medel till militären som användes för att förtrycka befolkningen (Leeson, 2007).

Omvärldens vilja att hjälpa Somalia att återuppbygga en fungerande centralstat och fungerande institutioner har inte fungerat på väldigt länge. Vad som har fungerat under alla dessa år och som fortfarande fungerar idag, är informella blandformstyren bestående av olika grupper som klanledare, kvinnogrupper, affärsmän och religiösa ledare (Menkhaus, 2014). Styrning på lokal nivå föredras framför styre på nationell nivå. Somalier föredrar den informella, hybrid styre framför den formella rättsstaten och transplantation av västerländska institutioner fungerar inte (Menkhaus, 2014). Somalias informella styre som i större del bygger på traditionella strukturer av styre, sedvanerätt (xeer), blodbetalningsgrupper (diya) och klantillhörighet, fungerar väldigt bra för de flyter väl med kulturella normer. Det informella styret bestående av samling av klanledare, affärsmän, kvinnogrupper och religiösa ledare bygger inte bara på traditioner utan även på en aktiv förhandlingsprocess mellan politiska, ekonomiska och traditionella aktörer (Menkhaus, 2014).

Det starka näringslivet och även andra grupper i samhället, som har utvecklats under de statslösa åren fruktar att återuppbyggande av staten innebär hot, reglering och konfiskering av privat egendom samt skattebetalning. Därför motarbetar de återuppbyggandet av statliga institutioner. Risken att en rivaliserande klan tar makten och missbrukar den gör att man föredrar statslösheten. Å andra sidan, behöver Somalia en stark stat för att skydda sina resurser, suveränitet och ekonomi (Little, 2003). Mubarak (1997) delar den uppfattning, om att det behövs en stat som kan skapa en säkrare tillväxt förhållanden för privata sektorn och att det finns en stark efterfråga på en trovärdig auktoritet.

Somaliska staten ligger i toppen av listan av svaga staters index som mäter staters stabilitet. Indexet fokuserar riskindikatorer och baseras på staters stabilitet och de svårigheterna de möter. Tabellen nedan visar siffror från 2006-2014 , data är baserad på tolv indikatorer, sociala, ekonomiska och politiska och kommer från Fund for Peace (FFP). Ju högre siffror desto ostabilare stat.

Somalia har ett index av 114 som mest instabila stat i världen i sällskap av South Sudan. Vad man kan se från tabellen är att värden på 2006 är mer stabila än idag som Somalia har en erkänd stat.

Tabell 1: Svaga staters index om Somalia

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total	105,9	111,1	114,2	114,7	114,3	113,4	114,9	113,9	112,6	114,0
Världsranking	6	3	1	1	1	1	1	1	2	2

Källa: Fund for peace

5.3 Tillit och äganderätt

Tilliten och äganderätten är en grund för utvecklingen. Som North (1993) och många andra påpekar är äganderätten en av de viktigaste institutionerna för ekonomisk utveckling. Det ger incentiv att investera när man har kontroll över sina tillgångar och investering. I Somalia 1975 förstatligades all mark och industrier, det underlättade för staten och en liten skara anhängare exploatera medborgarnas egendom (Leeson, 2007). 1970-talets förstatligande av vatten och mark och införandet av restriktioner på exporten och handel på boskap, berövade bönder och boskapsägare lösnings ekonomiska resurser (Powell, 2008). Oklar äganderätt och obefogade inskränkningar i privat sektorn har skadat tilliten till staten. Erfarenhet från statliga institutioner kan påverka sociala tilliten Sønderskov och Dinesen (2015)

Somalias korruption är hög och det skadar återbyggandet av formella institutioner, även nuvarande riksdagen anklagas för att ta emot mutor vid viktiga beslutsfattande (FN säkerhetsrådet, 2015). Allmänna medel används som privat, FN övervakningsgrupp, 2013 skriver i sin rapport att 80 % av central bankens uttag gjordes för privatbruk.

Transparency internationals korruptions index (CPI), ett index över institutionell kvalitet, klassar Somalias korruption väldigt hög alla år. År 2014 hamnar Somalia på första platsen plats 174 poäng i ranking av alla länder. Här nedan kan man se utvecklingen av CPI över de åren som data finns. Somalia har 8 av 100 poäng 2014 vilket tyder på hög korruption och 2.1 poäng av 1 på 2005. Åren 2012-2014 omarbetas siffrorna 8 av 100 till 0.8 av 10, för bättre jämförelse med åren innan.

Tabell 2: Somalias korruptionsindex

År	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Land	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia	Somalia
Ranking	144	179	180	180	178	182	174	174	174
CPI Poäng	2.1	1.4	1.0	1.1	1.1	1.0	0.8	0.8	0.8

Källa: Transparency International

Medborgarna har inga medel för kontroll över statens budget något som gör det lätt för tjänstemän att förskingra (FN, 2015) och det finns få mekanismer för ansvarsutkrävande för regeringstjänstemän. Vidare har medborgarna inte heller några medel att påverka (Freedom house, 2014). Privata säkerhetsstyrkor är viktigare säkerhetkälla jämfört med polisen.

Å andra sidan både (Mubarak, 1997) och (Little, 2008) arbete talar om att det sociala tilliten är grunden för den informella handeln i Somalia. De tar som ett exempel boskaps handel på gränsen mellan Kenya och Somalia, där handeln och exporten av boskap på kredit sker genom ett nätverk av anhöriga och äktenskapliga relationer. Utan den tilliten skulle inte Somalias ekonomi finnas. Samtidigt klarar dessa nätverk av klanbaserade relationer använda ny teknologi som mobiltelefoner och organiserar handeln och kreditfinansiering.

Ett problem med den handeln som bygger på klan och familjrelation är att handlare på Somaliska sidan av gränsen betalar 20 % risk premie, detta för att handlare på andra sidan gränsen är motvilliga att acceptera handel som bygger på släktskap för avtal och kontraktsäkerhet. Samtidigt har stora företag som General motors, Coca-cola, Dole Fruit, British Airways, DHL och andra vågat ha affärer i Somalia, något som vittnar att friheten på markanden och kulturella arrangemang om att skydda äganderätten lockar investerare (Powell, 2008).

5.4 Klansystemet

Somalia består av en homogen folkgrupp med en gemensam kultur och språk med en uråldrig historia. Somalier är indelade i stora klaner: Hawiye, Darood, Dir, Isak, Digil och Rahanwayn som i sin tur är indelade i underklaner. Trots det gemensamma språket och homogenitet har klanismen och rivalitet i de ekonomiska och politiska intressena delat upp samhället djupt. Detta påminner om att etniska konflikter är inte bara multietniska konflikter utan etniska konflikter sker i homogena grupper som det vittnas om i Somalias fall (Njoku, 2013).

Innan kolonialismen var klanen det största politiska enheten i samhället, de hade inhemska styren som skilde sig från klan till klan och det har inte funnits en gemensam organiserad stat för alla. Varje klan levde för sig, hade sina regler men hade samarbetsrelation med andra klaner och löste konflikter och svårigheter tillsammans. De använde sig av demokratiska och politiskametoder, för val av klanledaren och för val av äldre råd. Kriterier för val var att ha kunskap och erfarenhet, att vara klok och ha bra omdöme (Njoku, 2013).

Klanen har juridisk, politisk och territoriell makt. Man föds i en klan och medlemmarna i en klan håller ihop mot yttre hot. Klanen fungerar som ett skydds nät, klanmedlemmar har en skyldighet att hjälpa varandra. Det finns en klanledare och äldre som man vänder sig för t.ex. konfliktlösning och andra svårigheter. De använder sig av traditionella lagar och sharia lagar avsevärt betydelse då det inte finns ett formell juridiskt system och formella institutioner som man kan vända sig till. Klanidentiteten är stark, och lojaliteten mot klanen är viktigare än lojalitet mot staten. Militärregimen förbjöd användning av klansystem samtidigt som de använde den för resursfördelning och favorisering av det ena klan över det andra (Powell, 2008).

Efter inbördeskriget fick klanen starkare status då individerna behövde skydd mot hotet från andra klaner. Klaner och sina territorier blev isolerade från varandra av väpnade konflikter som minskar interaktionen och ökar misstron mellan olika grupper. Kolonialisterna, diktaturen och andra makteliter har använt klansystemet som ett instrument för att söndra och härska för att nå sina egna syften, samtidigt som klanidentitet förstärks och påverkas negativt av FN och västvärlden (Little, 2008). Vad som driver inhemska konflikter i Somalia är bl.a. klanismen som används för att dela upp samhället, konkurrens mellan olika klaner för att komma åt resurserna, (Världsbanken, 2004). Bland klaner är man rädd för att staten återigen

kommer under kontroll av en smal koalition av klaner som kommer att använda staten som ett instrument för dominans på deras bekostnad (Menkhaus, 2006/2007).

Somalias klansystem spelar en avgörande roll i Somalias ekonomiska, politiska och sociala förhållandet. Klansystemet är en del handelsrelationerna med diasporan, med globala handeln och remiteringarna som är viktig för Somalia ekonomi (Little, 2008).

5.5 Civila samhället

Sedan inbördeskriget utbröt 1991, har det civila samhället bestående av individer från samhällets olika delar, professionella grupper och nätverk, haft en betydande roll i Somalias politiska, ekonomiska och sociala förhållandet. Civila samhället har efter statens kollaps ökat sitt engagemang för att försöka lösa olika problem och tagit på sig statens roll. De jobbar med utbildning, sharia domstolar och olika sociala frågor (Världsbanken, 2004). Civila samhället är en del av det informella styret. Utvecklingen av informella system för säkerhet och styrning drevs av en koalition av olika grupper från civila samhället efter kollapsen av en central stat för att främja former av allmänna ordningen och rättsstatsprincipen (Menkhaus, 2006/2007). Det starka rollen civila samhället har fått i Somalia är ett resultat av samarbetet mellan olika individer från olika delar av samhället som Putnam (1993) menar individernas deltagande i nätverk skapar förtroende, man samarbetar med andra människor för man har förtroendet att de kommer att samarbeta. Historisk tradition av nätverkande och medborgligt samarbete i ett samhälle resulterar i en ökning av social tillit, högre tillväxt och mindre korruption.

5.6 Individuell och ekonomisk frihet

Somalias frihetsrapport från Freedom House graderar Somalia som icke fri, med ett värde på 6.5 och 7, där 1 är mest fri och 7 är dåligt, men den personliga friheten syns inte i de statistiska siffrorna som finns. Leeson (2007) menar att i Somalia har människor mer frihet att resa, tycka, tänka och agera jämfört med tidigare.

Man kan mäta frihet genom människors fria rörelse över gränsen, något som var begränsad under diktaturen. De senaste 20 åren har människor varit fria att resa, de begränsas bara av andra länders krav. Människors fria rörelser kan man t.ex. mäta genom en jämförelse av antalet flygpassagerare under statslösheten och under diktaturen. Åren 1985-1989 innan

statens kollaps var antal flygpassagerare 108820. Åren 2010-2014, efter statens kollaps ökade antal passagerare till 205904. Därifrån kan man också vittna om en privat sektor som tillgodoser samhällets behov utan någon som helst hinder av en stat.

Ekonomi blomstrade eftersom det inte finns en stat som kontrollerar och reglerar ekonomin (Mubarak, 1997). Den fria marknaden är anledningen till att det finns en intensiv konkurrens på marknaden, det vittnas av de snabba och billiga telekommunikationstjänster som Somalia har, jämfört med andra afrikanska länder (Powell, 2008). Att det finns privatägda TV, tidningar, och radiostationer är också ett tecken på frihet, det fanns bara ett TV-kanal, en tidning och en radio station i Somalia före 1990 och alla var statsägda.

5.7 Somalias ekonomi

Somalia var och fortfarande är en av världens fattigaste länder, 82 % av somalierna är klassade som fattiga. Jordbruk är den viktigaste sektorn i ekonomin och tillsammans med boskap motsvarar 40 % av BNP och 50 % av exporten. Drygt 70 % av Somalias mark är jordbruksmark. Somalia är ett land som har outnyttjade naturtillgångar och oljereserver (Somalia Human, 2012). Somalias informella ekonomi bygger på handel, boskap, remitteringar och Development Report telekommunikation (Världsbanken, 2004).

De statliga utgifterna till ekonomiska och sociala tjänster var år 1988-89 mindre än 1 % av BNP och 90 % av statens utgifter gick till försvaret och administration. Finanssektorn ägdes av staten och finansierade statliga myndigheterna, individer med politisk inflytande favoriseras och den privata sektorn hämmas (Mubarak, 1997). Somalias årliga procentuella tillväxt av BNP per capita från 1961, militärregimens första år och fram till 1990 som var sista året för militärregimen var låg.

Den informella och privata ekonomins förankring och kollapsen av Somalias formella ekonomi började långt före kriget, 1991. Somalia var ett land med allvarliga ekonomiska problem med otydlig ekonomisk politik och stora makroekonomiska obalans med repressiva statliga institutioner där svarta marknaden var oundvikligen ett alternativ till de ineffektiva statliga institutionerna och hög korruptionen (Mubarak, 1997).

Även under diktaturen fanns en informell ekonomi som växte på svarta marknaden och kunde tillgodose samhällets behov till de tjänster som statliga institutioner hade monopol men inte

kunde tillhandahålla. Informella ekonomin tog hand om finansiell utlåning till små producenter, valutahandel, genom att vara länken mellan lokala handelsmän och somaliska diaspora. Efter statens fall försvann alla statliga institutioner och på grund av klankriget var affärsmän tvungna att fly och söka skydd hos egna klaners område (Mubarak, 1997). Ekonomin i Somalia utvecklades under statslöshet jämfört med när Somalia hade en stat (Leeson, 2007). Han undersökte om Somalia har det bättre under statslöshet jämfört med när Somalia hade en stat. Han tittade på Somalias ekonomiska utveckling före och efter inbördeskriget. Han jämförde 18 ekonomiska indikatorer, åren före och efter kriget. Han menar att även om siffrorna visar ett land med svårigheter, har de ekonomiska indikatorerna i Somalia förutom två visat en förbättring.

Somalia kan bedömas som både positiv eller negativ exempel på ekonomiska och politiska utfall, beroende på hur man vill betrakta det menar Little (2008) men faktum är att Somalias ekonomi och styre kollapsade inte helt som förväntats under statslösheten. Den mest överraskande från statslösheten är somaliernas förmåga att skapa en stark informell ekonomi (Njoku, 2013).

Somalias HDI från 1990 till 2010 visar en förbättring under senaste 20 åren av statslöshet, ett högre HDI visar ett högre välstånd. Data är från UNDP och de åren är vad som är tillgänglig.

Tabell 6: Somalias HDI mellan åren 1990-2010

Human Development Index (HDI)				
År	1990	1998	2001	2010
HDI	0,200	0,159 - 0,184	0,284	0,285

Källa: UNDP

Somalia har Afrikas längsta kust med outnyttjade resurser som drar till sig internationella aktörer (Njoku, 2013). Utländska stora företag som t.ex. British Airways, Dole Fruit, DHL, CocaCola och BBC hindrades inte att ingå samarbetsavtal med företag i Somalia trots saknaden av formella juridiska och finansiella institutioner (Njoku, 2013). Andra utländska investerare som drogs till Somalias inofficiella ekonomi och investerare är för att nämna några, General Motors, Total Oil ,Company (Leeson, 2007). FDI visar högre siffror under

statslösheten jämfört med tidigare och data är bearbetad för att få ett genomsnitt över femårsperioder. Ett högre FDI leder till högre tillväxt. Data för åren 1986 till 1990 samt åren 2009 till 2013 har valts för att göra en jämförelse tiden under staten och efter statens fall under marknadsekonomi och ekonomisk frihet.

Tabell 7: Somalias FDI

FDI net (BoP current US\$)		
Genomsnitt över femårsperioder		
År	1986 - 1990	2009 - 2013
FDI	-2 312 000	10 728 800

Källa: Världsbanken

5.7.1 Handel

Handel är en stor del av Somalias ekonomi, exporten av boskap och olika grödor i kombination med det strategiska läget gör Somalia en viktig marknad för handelsmän från Östafrika, Mellanöstern, India och China (Njoku, 2013). Boskapshandeln och handeln allmänt har ökat i Somalia efter staten kollaps (Little, 2008). Ökningen i handeln beror på transithandeln där Somalia används som transport station för varor till Östafrika (Leeson, 2007) något som var omöjligt att genomföra när Somalia hade en starkt reglerat marknad, staten kontrollerade det mesta av handeln, införde restriktioner i import/export och valutahandel (Little, 2003). Individuell frihet att ingå handelsavtal och en marknad utan reglering och statligt inblandning har lett till att somaliska handlare och transportörer finns i hela östra Afrika och långt in Centralafrika och Mellanöstern (Dubai, Oman och Jemen) och Europa. Dessa nätverk har vuxit i betydelse och knyter många storstäder till Somalias ekonomi (Little, 2008). Enligt Knack och Keefer (1997) där formella finans och banksystem inte finns eller fungerar dåligt kan informella kreditmarknader som bygger på stark tillit mellan individerna underlätta investering. Ökad handel kan leda till ökad tillit mellan individerna eftersom i Somalia formella finans och banksystem inte finns och ökad handel leder till ökad behov av finansiering, något som leder till att samarbeta och ha högre tillit till andra individer på marknaden.

5.7.2 Remittering

Dagens ekonomi är starkt beroende av remitteringar och bistånd (Somalia Human Development Report, 2012). Somalias diaspora som beräknas vara cirka en miljon, ha en tät kontakt med landet genom anhöriga och genom egna klaner. Diasporan spelar en avgörande roll i ekonomin genom den informella remiteringssystemet, utan diaspora, skulle ekonomin haverera (Somalia Human Development Report, 2012). Diaspora är en viktig del av politiska och ekonomiska livet i samhället, deras remitteringar går direkt till familjer och bidrar till lokala ekonomin samt bidrar diasporan till egna klaner och deras områden med byggandet av skolor, hälsocenter brunnar osv. (Menkhaus, 2014).

Undersökningar om diasporans roll i ekonomi fann att diaspora skickar till sina släktingar och för investering i Somalia 1.3 miljard dollar varje år. Remitering systemet föddes av behovet av finansiellt system efter kollapsen av staten, somalier använder för att skicka pengar till släktingar. Remitteringar minskar fattigdom, skapar inkomst som förbättrar utbildningen och hälsan, men remitteringar minskar inte arbetslösheten (Kibikyo et al., 2009).

För att diaspora ska kunna behålla kontakten med hemlandet har behovet av telekommunikation skapat en boom i telekommunikationssektorn (Njoku, 2013).

5.7.3 Media och telekommunikation

Förekomsten av media och telekommunikation är högre nu jämfört med tidigare (Leeson, 2007). Telekommunikationsföretagen i Somalia förser landet med trådlösa tjänster med hög kvalitet och erbjuder de lägsta utlandssamtalspriserna i Afrika och lokala företag har samarbete med stora nationella företag som Telenor (D. Little). Det tar tre dagar att installera en telefonlinje i Somalia, i andra afrikanska länder gör statligt monopol och restriktioner svårare och dyrare att få en likadan tjänst (Powell, 2008). Ökad användning av mobiltelefonen ger ökad informationsspridning och möjlighet till ökad kontakt och samarbete mellan olika individer i olika delar av samhället. Somalias handel och remitering är starkt beroende av telekommunikationen. Tabellen nedanvisar hur stor mobilanvändningen är i Somalia och hur snabb telekommunikationen växer.

Tabell 8: Mobilanvändning i Somalia

Mobiltelefonabonnemang (per 100 personer)				
År	2000	2005	2010	2014
Mobiltelefonanvändning (per 100 personer)	1.0832116	5.905323	6.726737	50.89929

Källa: Världsbanken

Media har ökat markant sedan 1991 och den används för att informera och väcka medvetenhet i samhället. För att nå samhället som traditionellt är oral samhälle har radio stationer ökat mest, liksom webbsidor och Tv-stationer. Även om dessa kan vara opartiska eller anhängare till en klan är dagens media mer fria.(Mubarak, 1997).

Det finns andra sektorer som t.ex. transport, bygg, hotell och service som blommat och expanderade efter kriget, något som vittnar om högre investering och förtroende i ekonomin. Privata företag och ideella organisationer ger grundläggande sociala tjänster som vatten, el, telefon, mm. behov som de statliga institutionerna inte kan tillgodose (Mubarak, 1997).

6 Resultat och analys

Hayeks marknadsordning som ett resultat av människors agerande för att hitta vägar mot högre välstånd beskriver Somalias informella ekonomi som föddes av människors spontana agerande för att sina mål i en fri marknad utan statlig styrning eller inblandning. Somalia har en marknadsekonomi som sköter sig själv. Enligt Österrikisk teori leder en fungerande marknadsprocess som grundas i goda institutioner som t.ex. individuell frihet, tillit och äganderättighet till välstånd.

Detta arbete har försökt förstå institutionernas betydelse för utvecklingen av marknadsekonomi och ekonomisk utveckling i Somalia, huruvida institutionerna är ett hinder eller en möjlighet för en marknadsekonomi i Somalia. Utifrån teorierna och tidigare arbeten har de tidigare nämnda institutioner och utvecklingsindikatorer studerats för att svara på frågan.

Somalias historiska tillbakablick visar att kolonialismen och diktaturen påverkar dagens institutionella kvalitet. I enighet med Acemoglu et al (2001) och Kaplans (2009) slutsatser hade kolonistörerna syften att överta mark och utnyttja resurserna i Somalia och därmed implementerade de auktoritära styren med utvinnande institutioner. Att kolonistörerna installerade främmande institutioner som inte stöddes av de informella institutionerna i Somalia, skapade ett kvarstående avstånd mellan informella och formella institutioner. Somalierna hade politiska decentraliserad traditionellt system och kolonialismen kom med ett centraliserad auktoritär styre. I sådana fall menar (Kaplan, 2009) motstånd väcks mot den formella auktoriteten. Det förklarar Somaliernas motstånd till kolonialismen, diktaturen och framförallt motståndet av återbyggandet av en formell stat och en formell ekonomi under 20 åren av statslöshet. Att Somalias stat är rankad som världens svagaste stat visar att staten inte kan garantera en stabil äganderätt. Ostabil äganderätt är en orsak till stagnation (North, 1993) och det förklarar hur Somalias marknadsekonomi och ekonomiska utveckling inte utvecklas till välstånd. Dessutom påverkar rättstatens ostabila kvalitet tilliten negativt.

Eftersom kolonistörerna använde sig av indirekt styre, som innebar att använda klanledarna som representant för kolonialmakten störde de traditionella styrnings strukturen, dvs. klanledarna representerade inte längre folket utan de blev maktens armar och därmed förlorade den nationella makteliten som skapades av kolonistörerna folkets tillit. Att

makteliten inte har folkets tillit blev en norm som ärvdes och kvarstår i dagens Somalia. Dessutom vid självständigheten lämnade kolonialismen efter sig en liten skara utbildade människor och en majoritet som inte delar samma uppfattning och som följer informella normer som skiljer sig från de formella. Det var en början av klankonflikter och misstro. Som Chamlee-Wright (1997) säger för att institutioner ska lyckas måste de stödjas av kulturella normer. Den formella statliga strukturen som kom med kolonisatorerna har inte varit accepterad av de informella institutionerna. Det bevisas av det höga korruptions index som är ett tecken på låg tillit till staten och dess institutioner.

Statens uppgift är att skydda individens rättighet och frihet men för många i Somalia är staten synonym med maktutövning och trakassering. Under diktaturen, statens inblandning i ekonomi genom restriktion av privata sektorn, reglering av export och import samt förstatligandet av industrier och mark ledde till stora ekonomiska förluster för olika ekonomiska aktörer. Att ekonomin och individens frihet var begränsade av staten ledde till en ostabil äganderätt som i sin tur raserade tilliten till staten speciellt när staten använde resurserna för att belöna sina anhängare.

Hayek (1982), uttrycker att de informella institutionerna som är beteendenormen som ingår i ett samhälles kulturarv, bestämmer vilket inställning som råder och de följs spontant. När man försöker ändra dessa lagar och normer med en lagstiftning uppkommer ett negativt resultat. Somalias historia vittnar om formella institutioner som installerades med våld och en stat som genom lagstiftning skadade, förföljde, förskingrade, konfiskerade egendom och därmed skadat äganderätten och tilliten som marknadsordningen bygger på och skapat en gemensam norm av misstro mot makten.

Teorin säger att marknaden kräver tillit och stabilt äganderätt (Hayek, 1982 & North, 1993) och många forskare, bl.a. (Knack och Keefer, 1995), (Keefer och Knack, 1997), (Zack och Knack, 2001) är ense om att tilliten är grunden för marknadsordningen. Deras slutsatser om att de dåliga institutionerna som ostabil äganderätt och låg tillit påverkar ekonomisk utveckling negativt förklarar Somalias situation. I Somalia är de svaga institutionerna såsom låg tillit, instabil äganderätt, ostabil rättsstat orsaken till att marknadsekonomin utveckling är begränsad och att Somalias ekonomiska utveckling är långsam.

Vad som överensstämmer med Somalias situation som (Keefer och Knack, 1997) kom fram till är att dåliga institutioner tillåter ineffektiva entreprenörers överlevnad genom oekonomiska metoder. I Somalia var de statligt ägda industrier ineffektiva, då deras kapacitets utnyttjande var låg och de hade höga produktionskostnader (Mubarak, 1997). Politiska kontakter, klanfavorisering och mutor var de statliga institutionernas metoder, Menkhaus (2014) menar att i Somalia har en politisk korrupt elit skapats och det har blivit en norm. En negativ externalitet av en dålig institution är räntesökande beteende (Chamlee-Wright, 1997). I Somalia är räntesökande och mutor en norm än idag. De negativa följderna av ett lågt tillit är många, (Zack and Knack, 2011) menar att man fastnar i fattigdomsfälla, detta beroende på de dåliga formella och informella institutioner. Somalias stat befinner sig högst upp i listan av en ranking av misslyckade stater. Tilliten till formella strukturen är låg, det bevisas av den höga korruptionen som landet har brottats med. Rapporter och forskare som studerat Somalia nämner den höga korruptionen i Somalia som ett stort problem. Hög korruption är ett mått på ett lågt tillit till staten och statliga myndigheter. Somalia har CPI som år 2014 låg på 8 och innebar första plats som det mest korrupta landet i världen.

Bristen på tillit är det största problemet i Somalia på grund av svaga formella och informella institutioner som inte straffar förekomsten av oegentligheter (Zak och Knack (2001). (Sonderskov Dinesen, 2015), (Rothstein och Dietlind, 2008) menar att tilliten till statliga institutionerna påverkar sociala tilliten, om individerna litar på statliga institutioner, ökar tilliten mellan individer. Därifrån konstateras att i Somalia eftersom tilliten till staten är låg, är tilliten mellan individerna också låg. Detta i bakgrunden av klankonflikter och politiseringen av klientillhörigheten, är individernas tillit till varandra begränsad.

Klanan har en central roll i somaliska samhället. Varje klan har sina politiska, territoriella och ekonomiska intressen, kampen om makten är stenhård och misstankarna mot andra klaner är väldigt höga, det stämmer med (Putnam, 2000) om att ett nätverk bestående av människor av samma bakgrund förstärker homogena grupper sammanslutning och exkluderar andra från samarbetet. Detta är väldigt tydligt i Somalias politiska sfär. Misstron som finns mellan olika klaner är orsak till de etniska konflikterna, det tjugoåriga inbördeskriget och otåliga misslyckande att återställa en stat. Efter statens fall återgick samhället till gamla klansamhället och informella institutioner som nu var påverkade av historien negativt av både diktaturen och kolonialismen, Individerna blev beroende av sina klaners skydd och klanen fick återigen sin makt. Istället för att utvecklas framåt gick samhället tillbaka till gamla

institutioner, (North, 2005) definierar sådan situation som spårbundenhet. Innan kolonialismen var klansystemet en politisk enhet med demokratiska metoder för val och styre, klaner levde för sig men samarbetade med andra vid behov men kolonialismen, diktaturen och politiseringen av klanen förändrade samhället och klansystemet. Ovanstående resonemang leder till slutsatsen att klanen är en negativ institution för utvecklingen av en marknadsekonomi för den skapar instabilitet och osäkerhet, som i sin tur leder till mindre tillit och högre transaktionskostnader. Bauer (2000) menar att klansystem är en informell institution som leder till ekonomisk stagnation. Klanen kan fungera i en självförsörjande ekonomi eller nära uppehälle ekonomi men hindrar ekonomisk utveckling.

I statslösa samhällen utvecklas starka informella strukturer som intar formella institutionernas plats, där kultur och tradition påverkar ekonomiska och politiska beslut, men sådana samhällen har svårt att installera effektiv tillsyn för kontrakt, något som hämmar ekonomin (North, 1993). Den beskrivningen passar Somalias informella styre som tog platsen efter att staten kollapsade men samtidigt Menkhaus, Leeson, Njoku och Little beskriver Somalia informella styre som väldigt fungerande, på grund av att den flyter ihop med traditioner och kulturen i Somalia.

Hayek (1982) och (Chamlee Wright, 1997) bekräftar vikten av institutioner som måste stödjas av kulturen för att de ska leda till utveckling och Hayek menar att människor förstår varandra och samarbetar genom att följa ett beteendemönster förankrad i traditionerna. Det kan tolkas som om att institutionerna i Somalia är i en förändring, en positiv början som kan utvecklas ytterligare, som Hayek säger, även om gamla institutioner är dåliga ska de inte kastas utan utsättas för konkurrens av nya institutioner. Utifrån det resonemanget kan klanens roll inte ses enbart negativ i den nya marknadsordningen som uppstod efter statens fall utan den har även fått en positiv sida som innebär att klanen används som ett kulturellt instrument under statslösheten, för att skapa ett ekonomisk och politisk styre.

(Bauers, 2000) beskrivning av klangruppen som begränsande av ekonomisk rörlighet, innovativa idéer, externa kontakter och privat ägande, stämmer inte helt med somaliska klangruppen eftersom t.ex. nätverk av somaliska klanbaserade relationer använder ny teknologi som mobiltelefoner och organiserar handeln och kreditfinansiering (Mubarak, 1997 & Little, 2008). Klanen bestämmer inte heller över individernas privata ägande. I de privata ekonomiska verksamheterna i dagens Somalia och i de individuella intressena sträcker sig

samarbetet över klangränserna gränserna och sociala tilliten blir högre med den nya marknadsordningen. Det kan vi se från den informella ekonomin som utvecklats efter staten kollaps och de privata företag som är verksamma i hela landet. Både (Mubarak, 1997) och (Little, 2008) vittnar om att sociala tilliten är grunden för den informella handeln vid Somalias gräns mot Kenya och utan den tilliten skulle ekonomin inte existera. Remiteringssystemet och det civila samhället som bidrar till Somalias ekonomiska utveckling bygger också på tillit.

Marknadsordningen kräver frihet, för den ger individen möjligheten att använda sina kunskaper till att nå sina mål. När staten försvann började individerna tjäna sina egna intressen utan statlig reglering, där även säkerheten sköttes privat av klanen (Mubarak,1997, Leeson 1997, Little 2008). Människans fantasi blomstrar när den inte begränsas av ekonomiska och politiska system (Simon, 1996) och friheten är grunden för att agera utifrån sina subjektiva uppfattningar. Samhället började organisera sig, man gick tillbaka till traditionellt styre för att lösa säkerhetsproblemen som fanns. Markanden växte med remiteringsystem, uppkomsten av stark civil samhälle, privata aktörer som har handelsrelation med utländska företag utan en statlig inblandning.

Trots politiska instabilitet och osäkerhet ökar FDI, det visar att friheten på marknaden och den marknadsekonomiska ordningen lyckas fungera då nuvarande privata ekonomin är starkare jämfört med den privata ekonomin under diktaturen. Det negativa är de höga transaktionskostnaderna på grund av svaga äganderättigheter och bristande tilliten till handeln som på är beroende av släktskap (Little, 2008). Den höga transaktionskostnaden beror på saknaden av lagar som ger förutsägbara strukturer och säkerhet.

7 Slutsatser

Somalia är ett land som drabbats av kolonialism, diktatur, inbördeskrig och statslöshet under en lång tid. Efter statens kollaps gick landet inte under som väntat utan en informell ekonomi har utvecklats. Det finns en marknadsordning utan statlig inblandning och ekonomiska förutsättningar som kan leda till högre välstånd.

Varje lands högsta utvecklingsmål är att höja levnadsstandarden och få högre tillväxt och Hayek menar att marknadsordningen är den enda vägen till välstånd men den institutionella naturen i samhället är avgörande för hur individen utnyttjar de ekonomiska möjligheterna. Arbetet har studerat institutionernas betydelse för utvecklingen av en marknadsekonomi i Somalia, om institutionerna i Somalia är ett hinder eller en möjlighet för utveckling i den nya marknadsordningen.

Slutsatsen som kan dras, utifrån teorierna och empirin är att tilliten är viktig grund för all mänsklig interagerande och ekonomiskutveckling och det största hindret för utvecklingen av marknadsekonomi i Somalia är bristen på tillit. Samhället har inte tillit till staten och formella institutionen och det påverkar även det sociala tilliten negativt. Kombinationen av bristande tillit och svaga statliga strukturer som inte kan garantera äganderättigheter hindrar utvecklingen av marknadsekonomi.

Anledningen till det låga tilliten är bl.a. att kolonialisternas installerade formella institutioner som var främmande för Somalierna inte fick stöd av informella institutioner. Gapet mellan formella och informella institutioner kvarstår än idag liksom motviljan och misstron mot en central stat. En anledning till är att den negativa erfarenheten från militärstaten har lett till misstro mot de formella institutionerna. Eftersom historien påverkar institutionerna och människans subjektiva uppfattning styr sina handlingar kvarstår misstron och staten motarbetas för att staten inte ska få makt att styra marknaden. Individerna på marknaden skyddar den nya marknadsekonomin och den ekonomiska friheten.

Ännu ett hinder för Somalias utveckling är politisering av klanen som orsakar konflikt och segregering i samhället och minskar tilliten till varandra. Tilliten till andra människor från andra klaner i synnerhet i den politiska sfären är låg, något som påverkar samarbetet negativt.

Att varje klan har sin territoriella gräns och sina politiska intressen begränsar individens tillit att fritt samarbeta med andra, utan tillit och samarbete hämmas utvecklingen.

Den kulturella och institutionella naturen i ett samhälle är avgörande för hur individen utnyttjar de ekonomiska möjligheterna och tar initiativ (Chamlee-Wright, 1997), utifrån det perspektivet är klanen under rådande omständigheter, på kort sikt ett nödvändigt redskap för marknadsekonomin utveckling. Samhället har utifrån kulturella och traditionella aspekten hittat vägar för att lösa problemen. Den marknadsekonomin och ekonomiska utvecklingen i Somalia idag, i handel, telekommunikationen och remitteringar är beroende av klanen.

Det som är väldigt positivt för landet är statens frånvaro från marknaden, den fria marknaden och den fria individen som är en grund för utvecklingen av privata sektorn i Somalia. Framväxten av ekonomin och utvecklingen av marknadsekonomin hindras av bristande tillit till formella institutionen, osäker äganderätt och svag rättstat samt politiseringen av klanen. Möjlighet till utveckling ges av friheten på marknaden utan statens inblandning.

Slutsatsen som kan dras av detta arbete är att en institutionell förändring i Somalia är nödvändig för att marknadsekonomin ska utvecklas och det som kan vara en lösning är marknadsvänliga institutioner som transparenta och stabila styrningsstrukturer för att bekämpa korruption. Demokrati som ger en institutionell ram för att lösa konflikter genom val. Ett starkt civilt samhälle, ökad informations tillgänglighet och pressfrihet samt individuell friheten på marknaden som leder till samarbete och ökad tillit. Effektiva lagar leder till säkerhet och ökad tillit. En strategi till en institutionell förändring kan vara gradvis tillvägagångssätt (gradualism) för den ger möjlighet till att experimentera och tidig upphäva införda reformer som inte har goda framtidsutsikter, Detta gradvisa tillvägagångssätt har följts i den kinesiska övergången från socialism till kapitalism (Klein, P. 1998).

Källförteckning

Bauer, Peter 2000, *From Subsistence to Exchange and Other Essays*, A Cato Institute Book, Princeton University Press, Princeton.

Bauer, Peter 1969, "The Economics of Resentment: Colonialism and Underdevelopment", *Journal of Contemporary History*, vol. 4, no. 1, Colonialism and Decolonization, pp. 51-71.

Berggren, Niclas 2003, "Ekonomisk frihet, tillväxt och jämlikhet", *Ekonomisk debatt*, årg. 31, nr 3, s. 47-58.

Chamlee –Wright, Emily 1997, *The Cultural Foundation of Economic Development: Urban Female Entrepreneurship in Ghana*, Routledge, United Kingdom.

Hakelius, Johan 1995, *Den Österikiska Skolan. En Introduktion till Humanistisk National Ekonomi*, Timbro AB, Stockholm.

Hayek, F. A. 1948, *Individualism and Economic Order*, The University of Chicago Press, United Kingdom.

Hayek, F. A. 1982, *Law Legislation and Liberty: a New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy*, Routledge, United Kingdom.

Hayek, F. A. 1983, *Frihetens grundvalar*. Övers. Barbro Ahlström & Carl Johan Ljungberg, Timbro AB, Stockholm.

Hess, Robert L 1964, "The Mad Mullah and Northern Somalia", *The Journal of African History*, vol. 5, no. 3, pp. 415-433.

Grier, M.R. 1999, "Colonial Legacies and Economic Growth", *Public Choice*, vol. 98, no. 3/4, pp. 317-335.

Gwartney, James & Lawson, Robert 2003, "The concept and measurement of economic freedom", *European Journal of Political Economy*, vol. 19, pp. 405- 430.

Keefer, Philip & Knack Stephen 1997, "Why Don't Poor Countries Catch Up? A Cross-National Test of Institutional Explanation", *Economic Inquiry*, vol. 35, no. 3, pp. 590-602.

Keefer, Philip & Knack, Stephen 2003, "Social Capital, Social norms and the New Institutional Economics", *Handbook of New Institutional Economics*, no. 27, pp. 701-725.

Klein, P. G. (1998). New institutional economics. Available at SSRN 115811.

Knack, Stephen & Keefer, Philip 1995, "Institutions And Economic Performance: Cross-Country Test Using Alternative Institutional Measures", *Economics and Politics*, Wiley Blackwell, vol. 7, no. 3, pp. 207-227.

Knack, Stephen & Keefer, Philip 1997, "Does Social Capital Have an Economic Payoff ? A Cross-Country Investigation", *The MIT Press*, vol. 112, no. 4, pp. 1251-1288.

Kibikyo, David & Omar, Ismail 2009, "Remittances effect on poverty and social development in Mogadishu, Somalia", Available from: <http://journal.saoaub.org/m2economics>. [1 January 2012].

Leeson, Peter T 2007, "Better Off Stateless: Somalia Before and After Government Collapse", *Journal of Comparative Economics* 35, vol. 35, no. 4, pp. 689-710.

Little, Peter D 2008, "Reflections on Somalia, or how to Conclude an Inconclusive Story", *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, vol. 3, no. 7, pp. 61-74.

Menkhaus, Ken 2006/2007, "Governance without Government in Somalia Spoilers, State Building, and the Politics of Coping" *International Security*, Vol. 31, No. 3, pp. 74-106.

Menkhaus, Ken 2014, "State Failure, State-Building, and Prospects for a 'Functional Failed State in Somalia", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 656, no. 1, pp. 154-172.

- Mubarak, Jamil 1997, “The ‘hidden hand’ behind the resilience of the stateless economy in Somalia”, *World Development*, vol. 25, no. 12, 2027–2041.
- Njoku, Raphael 2013, *History of Somalia (The greenwood histories of modern nations)*, Greenwood, California.
- North, Douglass 1993, *Institutioner, tillväxten och välståndet*, SNS Förlag, Stockholm.
- North, Douglass 2005, *Understanding the Process of Economic Change*. Princeton University Press, Princeton.
- Powell, Benjamin, Ford, Ryan & Nowrasteh, Alex 2008, “Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement”, *Journal of Economic Behavior & Organization*, vol. 67, no. 3-4, pp. 657–670.
- Putnam, Robert D 1993, *Making democracy work – Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton.
- Putnam, Robert D 2000, *Bowling Alone: The Collapsed and Revival of American Community*, Simon & Schuster Inc., New York.
- Rothstein, B & Stolle, D 2008, “The State and Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust”, *City University of New York*, vol. 40, no. 4, pp. 441-459.
- Simon, Julian L 1996, *The Ultimate Resource 2*, Princeton University Press, Princeton.
- Sønderskov, Mannemar Kim & Peter Thisted Dinesen 2016, “Trusting the State, Trusting Each Other? The Effect of Institutional Trust on Social Trust”, *Political Behavior*, vol. 38, no. 1, pp. 179-202.
- Varshney, Ashutosh. 2001, “Ethnic Conflict and Civil Society: India and Beyond”, *World Politics*, vol. 53, no. 3, pp. 362-398.
- Williamson, O. (1985), *The Economic Institutions of Capitalism* Free Press, New York.
- Williamson, O. (2000), *The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead*. *Journal of Economic Literature* 38(3): 595–613.
- Zak, Paul J & Knack, Stephen 1998, “Trust and Growth”, *Economic Journal*, vol. 111, no. 470, pp. 295-321.

Elektroniska källor

www.cia.gov/library/publikaions/

<http://databank.worldbank.org/data/reports>

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/somalia>

<http://fsi.fundforpeace.org/data>

http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/242/somalia_report_2012.pdf

www.securitycouncilreport.org/somalia/

www.transparency.org/reaserch/cpi/